

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 23. oktobra 1861.

Oreh.

(Dalje.)

Priprava orehov za seme. Ko so orehi do čistega osnaženi in na zraku posušeni, jih denem skladama v nalašč za to napravljeno leseno škrinjico, ki je 6 do 9 pavcov visoka, široka in dolga naj je kakorkoli hoče, in sicer tako-le: na dno nasujem najprej en pavec čistega svižca (drobnega peska); na to položim en sklad orehov tako, da ležijo s špicami navzgor; na to pride zopet čez vso škrinjico en pavec na debelo peska, na kateri se drugi sklad orehov, ravno tako kakor popred, zversti, in tako delam sklad na sklad, dokler ni škrinjica do verha polna. Pri ti napravi se mora pa na to gledati, da zgornji sklad orehov ne smé do verha priti, ampak nižej biti, in sicer tako, da med orehi in zgornjim pokrovom za en pavec prostora ostane, kateri se zopet s peskom nasuje. Da miši v škrinjico do orehov ne prejedó, jo omrežim s tanko in gosto drateno mrežico, postavim škrinjico v kakošen tak kraj, kjer se ni zmerzline bati, da ostane do spomladi, dokler se začne poljske dela. Do tega časa jamejo skor že vsi orehi v škrinjici kal poganjati, posebno če se škrinjica primerno vlažna derži.

Kamor mislim orehe saditi, dam v jeseni zemljo prekopati in plevéla popolnoma očistiti, poravnati in sploh tako pripraviti, da se dajo orehi brez vsega zadržka saditi.

Kako orehe saditi in jih čez leto škode varovati. Kakor hitro spomladi vreme dopusti, da se dajo orehi saditi, vzamem omenjeno škrinjico z orehi napolnjeno, ter jo spravim na kraj, kateri je za orehovo posadbo odločen; ji vzamem stranici preč, ki niste terdo pribite, ampak le z lesenimi šravfi priterjene, sicer bi se utegnula škrinjica preveč pretresti, če bi se stranice odbijale, in orehova kal bi se poškodovala. Na to poberam sam orehe iz škrinjice enega za drugim in jih dajem pomagaču, kateri jih ob potegnjenem vertnem motozu po 2 pavca globoko v zemljo in po 18 pavcov saksebi sadi v luknje, ki se s klinom proti narejajo. Pri tem delu se mora le varovati, da se kal ne odkerhne; zato se luknje morajo z rahlo perstjo zasipati; verste posajenih orehov morajo biti po 2 čevlja in pol saksebi. Ko so mladi oreški po 3 pavce visoki iz zemlje pribodli, se okopljejo, in poleti se mora na to paziti, da jih plevel ne preraste.

Ko je spomladi se zemlja osušila, idi po verstah, v ktere so bili lansko spomlad orehi posajeni, odreži nepotrebne mladice s kakim ostrim nožem od vsacega oreška, in pusti jim le eno najlepšo in najkrepkejšo, ktera ti bo jela tako spešno rasti, da je boš gotovo prav vesel. Tem mladikam, ki si jih za prihodnje drevo odločil, poreži čez leto stranske odrastlike tikama debela; gospod Leicht terdi, da se pri tem ni nikoli škode bati. Pri vsem tem se mora pa pri orehovitih nasadiščih na to gledati, da jih plevel ne prerašča, in da se pred zimo pregloboko ne okopljejo.

Spomladi drugzega leta, ko se je zemlja dobro osušila in lepo vreme nastopi, poreži mladim oreškom serčne korenine, to je, tiste, ki naravnost v tla grejo, kar se pa tako-le opravi:

Jemlje se za to opravilo majhna vertna matika s kratkim ročnikom in pa dolg ojster nož; z matiko se perst od zgornjih drevesnih koreninic odkoplje, tako, da se lahko do serčne korenine pride, ktera se z nožem ravno odreže, pa tako, da se stranske koreninice ne porežejo ali ranijo. Ko so vse serčne korenine porezane, se prerežejo ravno tako tudi stranske, toda za en ali poldrug pavec nižej; odrezane koreninice se poberejo proč, in pri tem delu napravljena jama se zopet s perstjo zasuje. Tako se ravná, dokler ni spodreza serčnih korenin od prvega do zadnjega drevesca končana. Ni se bati, da bi zatega voljo rast le količkaj zadržana bila. Od časa do časa se morajo stranske mladice trebiti in zemlja večkrat pleti.

Pervo leto potem, ko se je vse to storilo, pa tudi drugo leto potem se morajo spomladi in poleti vse stranske mladice skerbno odrezovati, kakor je gori rečeno bilo; in v tem drugem letu pa se poreže serčna korenina toliko, da je je le 7 čevljev nad zemljo; potem se začne krona delati, za ktero se pa le 4 gornje vejice pusté. Naslednje leto, ko so oreški že po 2 pavca debeli, se na stanovitven kraj presadijo.

(Dal. prih.)

Gospodarske skušnje.

(Bela pšenica). V časniku štajarske kmet. družbe razgláša bravcom našega lista dobro znani gospod Dominik Čolnik, posestnik v Drevanji v slovenskih goricah, to-le: „V pariški razstavi leta 1856 sem dobil pol bokala nove bele pšenice (Blé blanc), ki je ondi bila z zlato svetinjo poslavljená. Pridelal sem je dosihmal čez 100 vagánov. Pšenica ta je bela, okrogla, drobneja kot navadna; se razraša neizrečeno, tedaj se je za posetev polovica prihrani; ne plega rada; iz nje se zmelje najlepša moka skor brez otrobov; vagán (2 mernika) vagata čez 90 funt. — Gosp. Čolnik prodaja vagán te izverstne nove pšenice po 10 gold. nov. dn. — Kdor je želi, naj se oberne do gosp. Čolnika v Drevanji *) (Triebein, Post St. Leonhard in Steiermark) ali pa na vertnarja štaj. kmet. družbe gosp. Jož. Kiegerl-a v Gradcu.

Gospodarske novice.

(Kako se cela vas svojih dolgov lahko znebí), beremo iz Šlezije v „Gr. Zeit.“ Kaj nek so ti kmetje storili? Pri tisti (tudi v „Novicah“ priporočani) zavarovavnici ali asekuraciji na Dunaji, ki se „Austria“ imenuje, so se vsi gospodarji, kateri so bili zadolženi, na to, ako umerjó, zavarovali tako, da asekuracija po njih smerti vés dolg poplača tako, da dedniki (erbi) dobijo celo kmetijo brez dolgá. Ker je le treba, da tak zadolžen gospodar, dokler živi, vsaki mesec plačuje kaka 2 gld. v asekuracijo in s tem po svoji smerti zagotovi dednikom gotovih 1000 gold., je

*) V imenu krajske kmetijske družbe prosimo častitega gospoda Čolnika, družbenika naše družbe, naj nam hvaljene pšenice kmali pošlje pol vagana na stroške družbine. Vred.

pač očitno, da z majhnim denarjem more oče svojim naslednikom zapustiti kmetijo brez dolga. — Več o tem bo gotovo družba sama rada vsakemu povedala, kdor se do nje obojne.

Našim notarjem.

V 40. listu sem spregovoril besedico našim ljudem, ki imajo opravila z notarji; mislim, da ne bode napak, če danes besedico spregovorim do notarjev.

Častiti gospodje! važne opravila je vlada vašim rokam izročila. Znano je marsikomu, koliko zmot, preprirov in sovražstva med ljudstvom, koliko pravn in koliko opravila gosposkam se je vzrokovalo, ker je pisma, pri katerih je večkrat celó takim, ki so za nje učeni in imajo vsaki dan ž njimi opraviti, natančne pazljivosti treba, vsak šušmar, da je količkaj čakati znal, svojevóljno opravljal. — Prišli ste, da bi tem napakam konec storili. Pot vam od začetka ni bila dokaj ravna; marsiktero zapreko vam je bilo treba iz nje spraviti. Pokotni pisarji so se silno težko od svojih zaslužkov odtergovali; celó gosposke so morebiti nekterim premalo na roke šle; mogli ste si zaupanje ljudstva na vse mogočne viže pridobivati. In zares, veliko zaupanje je ljudstvo v vas stavilo; veliko se je posebno med priprostimi o vaši veljavi govorilo. Al žali Bog! to zaupanje je začelo sém ter tje hirati. Priča tega vam je Kromerjev predlog, podpiran od več drugih državnih poslancev, in prošnje nekterih sosesk, s kterimi so poslance prosile, naj bi se za to nadalje potegoval. Da je marsikake prenauredbe v notarstvu treba, tudi vas nobeden ne bo tajil, kdor vé, da vsaka stvar na novo vpeljana še le po večletnih skušnjah kaže, kje ji je kakošnega popravka treba. Tako je tudi pri notarstvu, ki ni „naše gore list“, ampak nam je prinesen od zunaj. Al notarstvo ima zdravo korenino, ki v ljudstvu tiči; saj je notarstvo naprava v prid ljudstva, zato ga ne bo noben vihar poderl, ampak obdržalo se bo in ostalo bo — se vé da pomlajeno po potrebah, ki so jih skušnje jasno razodele.

Ker pa ste notarji možje ljudstva, je treba, da mu ravnate pisma tudi tako, da natanko vé, kako ste mu pismo naredili, to je, da pišete v jeziku njegovem.

Al žalibog! le malo se dosihmal notarjev nahaja, kteri se zavedajo pravic, ki jih je po dolgi dolgi sužnosti našega jezika Cesarjeva beseda zdaj tudi slovenskemu ljudstvu podelila, in notarji, ki ne pišejo našemu narodu nerazumljivih hieroglifov, so še bele vrane, to je, kakor iz „Novic“ vemo, so nekteri, al celó malo jih je še.

Ako hočete torej častiti gospodje! da se zaupanje ljudstva do vas uterdi in pomnoži, bodite mu pomočniki in podpiratelji tudi na tem polji, in nikar mu ne kratite njegovih svetih pravic. Bodite spodbudajoč izgled izneverjenim domačinom, kteri se, namesto da bi se učenja našega jezika lotili, le posmehujejo med seboj in za rovarje take može imajo, kterim je sreča in blagostan naroda našega pri sercu.

Častiti gospodje! primite se našega milega jezika; kdor ima jutro začeti, naj začne že danes! Saj je čas že pred durmi, kakor nas naš premnogo čislani državni poslanec gosp. Černe v svojem dragem dopisu zagotavlja, da se bo tudi naš jezik ponosno v versto svojih narodnih bratov vstopil. Zato ne odlašajte dalje se posluževati pravic, ki so že leto in dan stare; saj menda niste cesarskega diploma od 20. oktobra 1860 vergli „ad acta“. Pokažite, da narod, od kterega lepe dohodke dobivate, tudi djansko ljublite! Vedite, da narod, kteri je dolgo spal, se je zbudil in kaže, da živi; zato uterjajte mu njegov živelj!

Iz Tominskega.

Domoljub.

Prizor iz gledišča svetá.

Hvaležnost Angleža.

Neizmerno koperneč po bogastvu je sklenil Tomaž Inkle, sin nekega trgovca v Londonu, komaj doveršivši dvajseto leto starosti svoje, vkljub vsem nevarnostim dolgega brodenja podati se v zapadno Indijo, iskat ondi od matke sreče bogatih zakladov njenih. Na brodu „Achille“, ki se je ravno pripravljal za odhod, odpelje se ne ravno obilno z denarji preskerbljeni mladenec v daljni svet. Po dolgem in nevarnem brodenju vglejajo popotniki kopno (suho) zemljo južne Amerike, in v neki majhni luki ustavijo se. Kapitan broda, vidši pomanjkanje vode in drugih potreb spusti čolnič v morje ter zapové nekolikim brodnikom, da preskerbje iz kopnega potrebnih reči. Želječ, soznaniti se prej ko mogoče z novim svetom, gré tudi Inkle z brodniki na suho zemljo. Ne najdši ob obrežji zaželenih potrebnih reči podajo se poslanci od morja v notranje kraje; al nemila osoda pričakuje jih tukaj. Nenadoma jih napade obilna četa divjakov, in ker so bili veliko močnejši od le slabo oboroženih mornarjev, so bili ti premagani, nekteri pobiti, drugi pa razkropljeni na vse strani, tako, da je le malo jih zopet dospelo srečno nazaj na barko.

Mladi Inkle v ti hudi stiski mislil je, da mu je smert že za petami. Kakor nor divja po šumi (gojzdu), da bi bil dospel nazaj do morja, pa strah mu je tako zblodil možgane, da revež ni vedil ne naprej ne nazaj. Dospevši na neki griček ozre se okrog, pa, o groza in strah! okoli in okoli vidi samo golo puščavo. — Vés osupnjen zgrudi se na zemljo. Strahovite misli se ga polastijo: ali hoče revno poginiti lakote, ali hočejo ga razmesariti zgrabljive zverine, ali hoče priti divjakom v pest, ki so bili proti njegovim tovaršem še okrutniši od samih divjih zverad. Ko v take žalostne misli utopljen bridko objokuje svoj nesrečni in pomicelovanja vredni stan, zasliši šumenje germičja. Preplašen silnega strahu skoči na noge in hoče pobegniti; ko pa zagleda neko mlado ponosno devojko (deklico), ki je, mirno proti njemu dohajaje, ga milo gledala ter mu z roko mahal, da naj ostane, se Inkle nekoliko oserči, verže se pred njo na zemljo, ter jo jokaje prosi, naj se ga usmili in ga oslobodi. — Jarika — tako je bilo krasni devici ime — akoravno divjakinja, bila je vendar usmiljenega serca. Ginjena po njegovi mladosti in pohlevni prošnji ljubeznjivo ga iz tal vzdigne ter odpelje v neko prostorno duplino, pa ga ondi zapusti. Al kmali se zopet verne in prinese mu sadja, da si hudi glad potolaži, kakor tudi hladne studenčnine, da si pekočo žejo ugasi.

Mladi Anglež se čuti po ti čudovitni otetbi kakor novo rojenega. Kakor more in zná se zahvaljuje rešiteljci svoji, kar jo je zlo veselilo. — Tolažila ga je po svoji segi, da naj je brez skerbí, ker hoče ona odslej za-nj skerbeti; zagotavlja ga je, da se mu nič žalega zgodilo ne bo. Dohajala je res k njemu vsaki dan, tolažila in kratkočasila ga ter z vsem, kar mu je bilo za živež potrebnega, obilno oskerbovala. Tudi ko je spal, je skerbljivo poleg njega bdela; z eno besedo, ona se je v vsem obnašala proti njemu, kakor mila sestra proti bratu svojemu.

Mladi Inkle pričel je po malem spoznavati njeni jezik in razumeti jo. Marljivo je popraševal za vse, karkoli bi bila utegnila vediti njegova oskerbnica, in tako je kmali spoznal ondote pokrajine kakor tudi ljudstva, ki so ondi stanovale. Želel je tudi kaj viditi od pridelkov in plodov bogate ondote zemlje, kterim željam Jarika, se vé, tudi rada zadovolji. Pa kako ostermi Anglež, vidši prvi pot darove, ki mu jih je Jarika donesla; — divjakinja pa se je zopet radovala, ko je vidila, da mu je z igračami, za kar je ona vse pridelke držala, tako zadovoljnost obudila. Zato je prišla vsaki dan s kakim novim darom; — zdaj mu je prinesla kosec srebra, zdaj zlata, zdaj zopet kak biser in drugo žlahno kamnje; — drugi pot prišla je zopet